

A. autora

DR. KAZ. WŁAD. KUMANIECKI.
PROFESOR UNIW. JAGIELLOŃSKIEGO.

ZARYS URZĄDZENIA ADMINISTRACYI W POLSCE.

Wydz. Bibl. Prawnicza

1806155179

BIBL. EMIN. PRAWN. U. J.		
Inw:	5712	
Dział:	XII 427	
w:	t:	egz:

KRAKÓW.
DRUKARNIA EUGENIUSZA I DRA KAZIMIERZA KOZIAŃSKICH.
NAKŁADEM AUTORA.
1918.

I.

Dać choćby tylko zarys najglówniejszych zasad urządzenia administracyi w państwie nie jest rzeczą ani łatwą, ani prostą. Może jednak właśnie z tego powodu jest szczególnie wskazanem rozważanie tego zagadnienia w chwili, gdy urządzenie państwa polskiego wysuwa się na czoło. Należy bowiem roztrząsać wszelkie możliwości w tej dziedzinie bez pośpiechu i z należytą rozważą. Można na urządzenie administracyi zapatrywać się rozmaicie; znalezienie możliwie najlepszej i najstosowniejszej wypadkowej może być ułatwione przez oparcie roztrząsań na podstawie pewnego ujęcia zasad, choćby nawet nie zupełnie jeszcze doskonałego, byleby wypływającego ze szczerej miłości samej sprawy, stanowiącej istotę zagadnienia. Tej myśli wypływem jest skreślony w dalszym ciągu zarys urządzenia administracyi w Polsce. Nie zawiera on przeciętnych danych dla terytoryalnego określenia jednostek administracyjnych, bo nie na całym obszarze państwa da się pod tym względem zastosować zawsze i wszędzie jedno i te same zasady; można co najwyżej przyjąć pewne momenta tylko za ogólny, podstawowy wskaźnik; zresztą zaś obok ludnościowego miernika przyjdzie uwzględnić w poszczególnych wypadkach także czynniki gospodarcze, a w pewnej mierze również historyczne i inne. Zarys opiera się na podziale państwa na gminy,

określi, powiaty i ziemie. Co się tyczy ustroju organów administracyjnych, to wychodzi zarys z tego zapatrywania, że należy dążyć do tego, by do ciał uchwalających i kontrolujących w wyższych jednostkach administracyjnych wprowadzić osoby, obznajomione bezpośrednio z miejscowymi potrzebami, schodząc aż do gminy, tej podstawowej jednostki u dołu. Tym sposobem w obrębie ziemi można zapewnić ciągle i bezpośrednie zrozumienie potrzeb całego obszaru administracyjnego i złączyć ze sobą pracowników, czynnych w różnych jednostkach administracyjnych.

Byłoby zaś już rzeczą gminnych ustaw wyborczych stworzyć dla tego ustroju zasady, zgodne i z duchem nowoczesnego państwa i z miarodajnymi pod tym względem stosunkami, panującymi w kraju.

I. GMINA.

Zakres działania gminy obejmuje:

- a) zarząd majątkiem gminnym, uchwalanie budżetu, sprawdzanie i załatwianie rachunków rocznych;
- b) dobroczynność publiczną;
- c) pośrednictwo pracy;
- d) wpływ na sprawy szkolne w granicach ustaw;
- e) ustanawianie urzędów gminnych, względnie wybór urzędników gminnych; płacę urzędników ustanawia Prezydent ziemi, po wysłuchaniu Rady gminnej i Rady ziemskiej;
- f) wybór pełnomocników do prowadzenia spraw gminnych w poszczególnych miejscowościach, tworzących gminę;
- g) wnioski i uchwały, oraz wydawanie opinii w sprawach gminnych.

Dla powyższych spraw organem uchwalającym i nadzorującym jest wychodząca z wyborów Rada gminna, organem zaś wykonawczym, wybieranym przez Radę gminną, w wiejskich gminach wójt, w średnich miastach, oznaczonych ustawą, burmistrz, w większych miastach, oznaczonych ustawą, prezes Rady miejskiej, w miastach zaś, tworzących kasztelanę,

prezydent miasta. W miastach Rada gminna zwie się Radą miejską.

Zasady i sposób wyborów do Rady gminnej względnie miejskiej, tudzież wyboru naczelników gmin (wójtów, burmistrzów i t. d.) określa ustawa wyborcza. Od kandydatów na urząd wójtowski wymaga się przynajmniej ukończenia szkoły ludowej lub udowodnienia w inny sposób znajomości czytania i pisania ¹⁾.

Zmianę granic poszczególnych gmin zastrzega się rozporządzeniu ministra spraw wewnętrznych, po wysłuchaniu odnośnych Rad gminnych względnie miejskich, Wydziału powiatowego i Rady ziemskiej. Wobec bowiem szybkiego, nieraz wprost niezwykłego wzrostu gmin pod wpływem stosunków gospodarczych, droga ustawodawcza jest stanowczo zbyt uciążliwa i przewlekła, co łączy się często ze szkodą pewnych miejscowości i wytwarza niezdrowe stosunki, oparte na sprzeczności między stanem prawnym a faktycznym.

Należy wzorem innych krajów odróżnić szczegółowo w stanie rocznych wydatków obowiązkowe od dobrowolnych, z których pierwsze muszą być przez gminy poniesione w granicach odnośnych ustaw.

W średnich miastach Rada miejska wybiera burmistrza, który przygotowuje i zwołuje posiedzenie Rady miejskiej, przewodniczy w niej i kieruje czynnościami, należącemi do zakresu działania Rady miejskiej; zastępuje go w czynnościach wychodzących z wyboru wiceburmistrz. W wielkich miastach Rada miejska wybiera prezesa Rady miejskiej i dwu wiceprezesów R. m., z analogicznym zakresem działania; naczelnik miasta, względnie jego zastępca, ma obowiązek być obecnym na posiedzeniach Rady miejskiej. W oznaczonych ustawą miastach, które tworzą kasztelanie, wybiera Rada miejska ze swego grona prezydenta miasta i 3 wiceprezydentów miasta, ze zakresem działania, analogicznym do większych miast; urzędnicy kasztelańscy nie mogą być człon-

¹⁾ Podobne postanowienie przewidywał już projekt ustawy gminnej, opracowany dla Królestwa Kongresowego przez Komisję sprawiedliwości, za rządów Wielopolskiego.

kami Rady miejskiej; kasztelan względnie jego zastępca ma obowiązek być obecnym na posiedzeniach Rady miejskiej.

Ustawodawstwo gminne powinno uwzględnić odrębności pewnych typów gmin (wiejskich, średnich miast, wielkich miast i miast kasztelańskich).

Rady gminne i Rady miejskie mogą być w myśl obowiązujących przepisów przed upływem ustawowego czasu rozwiązane przez prezydenta ziemi, po wysłuchaniu starosty powiatowego; nowe wybory mają być przeprowadzone najdalej do 8 tygodni.

Okręg gminny i miejski.

Okręgi są dwojakiego rodzaju:

- 1) Typem są okręgi gminne, złożone z kilku gmin wiejskich względnie z mniejszych miast i gmin wiejskich;
- 2) W ustawie oznaczone wielkie miasta i miasta kasztelańskie tworzą dla siebie odrębne okręgi miejskie.

Obszar poszczególnych okręgów gminnych ustala ustawa.

Na czele pierwszych, t. zw. okręgów gminnych, stoi naczelnik okręgowy, mianowany i odwoływany przez prezydenta ziemi, w pierwszym wypadku na wniosek, w drugim zaś na wniosek względnie po wysłuchaniu Wydziału powiatowego. Minimum kwalifikacyi i wysokość wynagrodzenia ustala ustawa. Naczelnik okręgowy reprezentuje okręg gminny na zewnątrz. Do niego należy kierownictwo i wykonywanie policyi miejscowej, tudzież współdziałanie w wykonywaniu administracyi państwowej. Pod tym względem wójtowie i burmistrzowie są jego podwładnymi, skutkiem czego ma prawo poruczyć im pewne czynności, lecz pod własnym dozorem i pod wspólną odpowiedzialnością z wójtami i burmistrzami. Naczelnikowi okręgowemu służy w sprawach policyi miejscowej prawo zagrażania grzywnami lub karą aresztu w granicach, oznaczonych ustawą. Orzeczenie karne w tych sprawach wydaje naczelnik okręgowy w formie osądu; postępowanie określają ustawy. Współdziałanie w sprawach administracyi państwowej postanawiają ustawy.

Mianowanie zastępcy naczelnika okręgowego następuje w ten sam sposób, jak mianowanie naczelnika. Urząd zastępcy jest bezpłatny, tylko w razie dłuższego zastępstwa naczelnika okręgowego może mu być wyznaczone wynagrodzenie przez prezydenta ziemi, na wniosek Wydziału powiatowego.

Naczelnik okręgowy i jego zastępca nie mogą być członkami żadnej z rad gminnych, należących do podległego mu okręgu gminnego.

Na czele „okręgu miejskiego“ w wielkich miastach, oznaczonych ustawą, stoi naczelnik miasta. Jego nominacya i odwołanie, tudzież zakres działania opierają się na tych samych zasadach, jak w okręgach gminnych.

W miastach kasztelańskich orzecznictwo karne w sprawach policyi miejscowej sprawuje starosta grodzki względnie wyznaczeni przez niego zastępcy.

II. POWIAT.

Zarząd powiatu należy do:

- a) Sejmiku powiatowego,
- b) Wydziału powiatowego,
- c) Starosty powiatowego.

Ad a): Sejmik powiatowy składa się z 24 członków i 12 zastępców, wybieranych przez Rady gmin wiejskich i Rady gmin miejskich, należących do powiatu. Zasady rozdziału mandatów zawiera ordynacya wyborcza. W razie śmierci, ustąpienia, lub trwałej dłuższej przeszkody jednego z członków Sejmiku powiatowego, Starosta powiatowy powołuje zastępcę z odnośnej grupy, według wysokości oddanych głosów przy wyborze, w razie równości głosów w alfabetycznym porządku.

Sejmik powiatowy jest ciałem uchwalającym i kontrolującym. W szczególności należy do niego zarząd gospodarczy powiatu. Należy tu uchwalanie budżetu i załatwianie zamknięć rachunkowych, tudzież uchwalanie pożyczek i dodatków do podatków w granicach ustaw. Sejmik powiatowy ma głos w wykonywaniu

kontroli nad okręgami i gminami, dalej w sprawach dobroczynności publicznej, kultury, w sprawach szkolnych, drogowych, targowych, sanitarnych, pośrednictwa pracy i podatkowych. Zakres działania Sejmiku powiatowego w wyliczonych sprawach określają bliżej ustawy.

Okres trwania mandatów trwa lat 6. Sejmik powiatowy urzęduje aż do ukonstytuowania się nowego Sejmiku powiatowego. Utrata mandatu w Radzie gminnej względnie w Radzie miejskiej wskutek wcześniejszego rozwiązania Rady względnie wygaśnięcia przez upływ ustawowego czasu, nie wpływa na mandat do Sejmiku powiatowego. Sejmik powiatowy może być rozwiązany przez Prezydenta ziemi, po wysłuchaniu Starosty powiatowego i Rady ziemskiej, także przed upływem 6 lat. Nowe wybory mają być przeprowadzone najdalej w ciągu 8 tygodni.

Zwyczajne posiedzenia S. p. odbywają się w drugiej połowie stycznia, kwietnia, lipca i października; nadzwyczajne posiedzenia zwołuje się w miarę potrzeby, a nadto także na żądanie Starosty powiatowego lub na pisemne żądanie $\frac{2}{3}$ członków Sejmiku powiatowego. Na pisemne żądanie 5 członków Wydziału powiatowego winien Starosta powiatowy zażądać zwołania nadzwyczajnego posiedzenia S. p. Nad zwołaniem zwyczajnych posiedzeń w przepisany czas czuwa Starosta powiatowy. Uchwały zapadają zwyczajną większością głosów.

Sejmik powiatowy wybiera ze swego grona zwyczajną większością głosów Marszałka powiatowego i Wicemarszałka powiatowego. Marszałek powiatowy, względnie w jego zastępstwie Wicemarszałek pow. przygotowuje, zwołuje i przewodniczy posiedzeniom Sejmiku pow. i zarządza, co należy, w przedmiocie spowodowania wykonania uchwał Sejmiku pow. Urząd Marszałka pow. i Wicemarszałka pow. jest bezpłatny. Starosta pow. względnie jego zastępca ma obowiązek być obecnym na posiedzeniach Sejm. pow. i może zabierać głos, lecz w głosowaniu nie uczestniczy. Marszałek pow. względnie Wicemarszałek pow. winien zawiesić uchwały Sejmu pow., jeżeli sprzeciwiają się ustawom lub przekraczają zakres działania Sejmu pow., a to już to z własnego zarządzenia, już też na żądanie Starosty pow. Sprawę jednak należy

przesłać bezzwłocznie za pośrednictwem Starosty pow. Prezydentowi ziemi do rozstrzygnięcia, w razie zaś, jeżeli zawieszenie nastąpiło już po posiedzeniu Sejmiku pow., podać to do jego wiadomości na najbliższem posiedzeniu.

Ad b). Wydział powiatowy składa się z 6 członków i 3 zastępców, wybieranych przez Sejmik powiatowy już to z jego grona, już też z poza niego, byleby wybrani mieli warunki wejścia w skład Sejm. pow., przewidziane ustawą. Sposób dokonania wyboru określa ordynacya wyborcza. Członkowie Wydziału pow. noszą tytuł Radców powiatowych.

Przewodniczącym Wydziału pow. jest Starosta powiatowy. Radcy powiatowi składają do rąk Starosty pow. przysięgę na wierność Najwyższej Władzy Państwa, na przestrzeganie ustaw, na sumienne, pilne, wierne i uczciwe pełnienie obowiązków urzędowych, tudzież na zachowywanie tajemnicy urzędowej.

Wydział powiatowy:

a) Jest władzą wykonawczą powiatu, z wyjątkiem spraw, zastrzeżonych wyłącznemu zakresowi działania Starosty pow., względnie należących do zakresu działania Starosty pow. łącznie z ławnikami powiatowymi.

b) Współdziała za pośrednictwem ławników powiatowych w wykonaniu orzecznictwa karnego w I. instancyi w sprawach, nie należących do wyłącznego zakresu działania Starosty pow., tudzież w odwoławczem orzecznictwie karnem od orzeczeń naczelników okręgowych, względnie Naczelników miasta, wydanych w sprawach policji miejscowej.

c) Załatwia sprawy zwykłego zarządu majątkiem powiatowym, tudzież kieruje i zawiaduje zakładami powiatowymi, a nadzoruje zakłady powiatowe, mające własny zarząd.

d) Rozciąga nadzór nad niższymi władzami.

e) Jest komisją dyscyplinarną dla urzędników powiatowych, z wyjątkiem Starosty pow. i dla urzędników niższych władz; jego zarządzenia, wydane w tym charakterze, wymagają zatwierdzenia przez Prezydenta ziemi.

f) Rozstrzyga rekursa od rozstrzygnięć władz niższych, wyjąwszy orzeczenia karne.

g) Przeprowadza rozkład podatków na okręgi gminne.

Poza tem Wydział powiatowy:

a) Wybiera ze swego grona 2 ławników powiatowych i 1 zastępcę na czas trwania swego urzędowania, którzy pod przewodnictwem Starosty pow. wykonują orzecznictwo karne w pierwszej instancyi w sprawach, nie należących do wyłącznego zakresu działania Starosty pow., tudzież w sprawach rekursów od orzeczeń władz niższych w sprawach policyi miejscowej.

b) Wzmocniony przedstawicielami opodatkowanych, spełnia zadania Powiatowych Komisji podatkowych dla podatków bezpośrednich. Obowiązki referenta pełni fachowy urzędnik, dodany Staroście pow. Liczbę opodatkowanych, sposób ich powołania, tudzież zakres działania Powiatowych Komisji podatkowych określają ustawy.

c) Wydział powiatowy, wzmocniony przez przedstawicieli wyznań i szkolnictwa, tworzy Powiatową Radę szkolną. Referentem jest urzędnik fachowy, dodany Staroście pow. Liczbę wspomnianych przedstawicieli, sposób ich powołania, tudzież zakres działania Pow. Rady szkolnej określają ustawy.

Starosta pow. przygotowuje, zwołuje i przewodniczy posiedzeniom W. p. i przeprowadza powzięte uchwały. Starosta pow. winien zawiesić uchwały W. p. w tych samych wypadkach, kiedy mają być zawieszone uchwały Sejmiku pow., ma jednak sprawę przedłożyć bezzwłocznie do rozstrzygnięcia Prezydentowi ziemi.

Urząd Radców pow. trwa lat 6, względnie aż do rozwiązania Sejmiku pow., w każdym jednak razie aż do objęcia urzędowania przez nowo wybrany Wydział pow. Wynagrodzenie Radców powiatowych ustanawia Prezydent ziemi rozporządzeniem w granicach prawnie przyzwozonych środków.

Posiedzenia Wydz. pow. odbywają się w miarę potrzeby i nie są jawne. Referaty na posiedzenia przydziela Starosta pow.; referować mogą albo Radcy pow., albo urzędnicy, wyznaczeni przez Starostę pow. Uchwały zapadają zwyczajną większością głosów obecnych Radców pow. i Starosty pow.

Ad c). Starosta powiatowy jest kwalifikowanym urzędnikiem, z wykształceniem prawniczym, mianowanym przez Ministra

spraw wewnętrznych. Kieruje Starostwem powiatowym, przewodniczy Wydziałowi pow., jest przewodniczącym Powiatowej Rady szkolnej, Powiatowej Komisji dla podatków bezpośrednich i odpowiada za całe urzędowanie w podległym mu urzędzie (Starostwie pow.). W razie przeszkody zastępuje go najstarszy rangą urzędnik koncepcyjny z wykształceniem prawniczym.

Zakres działania Starostw powiatowych określają ustawy.

Zakres działania Starosty pow. jest trojaki:

- 1) Wyłącznie mu zastrzeżony zakres działania;
- 2) zakres działania łącznie z ławnikami powiatowymi;
- 3) zakres działania w Wydziale powiatowym.

Ad 1) Do wyłącznego zakresu działania Starosty pow. należy:

a) kierownictwo policyi w powiecie;

b) nadzór nad prasą, stowarzyszeniami, teatrami i widowiskami;

c) sprawy paszportowe i wogóle policya obcych;

d) sprawy rekrutacyi i uruchomienia wojsk;

e) zarządzenie środków dla utrzymania lub przywrócenia spokoju i bezpieczeństwa, albo w celu wykonania ustawy;

f) zarządzenie środków, celem zapobieżenia uszkodzeniom osób i mienia;

g) czuwanie nad tem, by Rady gminne i Rady miejskie, Wydziały gminne i Wydziały miejskie, Sejmik powiatowy i Wydział powiatowy nie przekraczały swego zakresu działania i nie postanawiały uchwał, przeciwnych obowiązującym przepisom;

h) należyte ogłaszanie ustaw i rozporządzeń, przeznaczonych do ogłoszenia, według przepisów i otrzymanych wyższych zleceń;

i) kierownictwo administracyi podatków bezpośrednich, z ograniczeniami, przewidzianymi w ustawach;

j) kierownictwo administracyi szkolnej, z ograniczeniami w ustawach;

k) sprawy, powierzone jego wyłącznemu zakresowi działania przez wyższe władze lub z mocy osobnych ustaw.

Ad 2). Do zakresu działania Starosty pow. łącznie z 2 ła-

wnikami powiatowymi, wybranymi przez Wydział pow., należy orzecznictwo karne w I. instancyi w sprawach, nie należących do zakresu działania Starosty pow., tudzież załatwianie rekursów od orzeczeń karnych, wydanych przez Naczelników okręgowych, względnie Naczelników miasta. Regulamin Wydziału powiatowego wydaje minister spraw wewnętrznych, po wysłuchaniu Rady ziemskiej, w granicach obowiązujących ustaw i rozporządzeń.

Ad 3) Wszystkie inne sprawy, należące do zakresu działania Starostwa, są załatwiane przez Wydział pow. pod przewodnictwem Starosty pow., według instrukcyi, wydanej przez Prezydenta ziemi, w granicach obowiązujących ustaw i rozporządzeń.

W sprawach, należących do wyłącznego zakresu działania Starosty pow., może on zasięgnąć zdania Wydziału pow., lecz uchwała Wydziału pow. go nie wiąże.

W sprawach, załatwianych we Wydziale pow., jeżeli w nagłych wypadkach zwłoka grozi niebezpieczeństwem, może Starosta pow. wydać potrzebne zarządzenia, lecz ma natychmiast zawiadomić o nich Prezydenta ziemi i Wydział pow., tudzież uchwałę tego ostatniego przesłać bezzwłocznie Prezydentowi ziemi.

Starosta pow. może Radców pow. przynaglić do należytego wykonywania urzędu upomnieniem i grzywnami w ustawowym wymiarze, względnie przedłożyć sprawę Prezydentowi ziemi, który po przeprowadzonym dochodzeniu może w razie grubego lub powtarzającego się zaniedbywania się zawiesić Radcę pow. za pośrednictwem Starosty pow. Zawieszenie może być czasowe lub trwałe; w pierwszym wypadku powołuje się zastępcę na czas zawieszenia, w drugim zaś na czas aż do objęcia urzędowania przez nowego członka Wydziału pow., którego wybór ma się odbyć na najbliższem posiedzeniu Sejmiku pow. Trwale zawieszony w urzędowaniu członek Wydziału pow. nie może być ponownie wybrany Radcą powiatowym ani w ciągu bieżącego, ani bezpośrednio następującego sześciolecia.

Urzędnicy starostwa powiatowego nie mogą być członkami ani Rad gminnych względnie miejskich, ani Wydziałów gminnych względnie miejskich, ani też Sejmiku pow. w powiecie swego urzędowania.

III. ZIEMIA I KASZTELANIA.

A) Ziemia.

Zarząd Ziemi należy do:

- a) Sejmiku ziemskiego;
- b) Rady ziemskiej;
- c) Prezydenta ziemi.

Ad a). Sejmik ziemski wychodzi z wyborów z łona Sejmików powiatowych. Sejmik ziemski liczy 30 członków i 15 zastępców. Zasady rozdziału mandatów między poszczególne Sejmiki powiatowe przy uwzględnieniu przedstawicieli gmin wiejskich i miejskich, tudzież sposób dokonywania wyborów zawiera ordynaeya wyborcza. W razie śmierci, ustąpienia lub trwałej dłuższej przeszkody po stronie jednego z członków Sejmiku ziemskiego, Prezydent ziemi powołuje odnośnego zastępcę na tych samych zasadach, jak w Sejmikach powiatowych.

Okres trwania mandatów trwa lat 6. Sejmik ziemski urządzuje aż do ukonstytuowania się nowego Sejmiku ziemskiego. Wygaśnięcie mandatu w Radzie gminnej względnie miejskiej, stanowiącego podstawę do wejścia w skład Sejmiku powiatowego, skutkiem rozwiązania Rady gminnej względnie miejskiej, albo wskutek wcześniejszego upływu ustawowego czasu, nie wpływa na mandat do Sejmiku ziemskiego. To samo postanowienie odnosi się do trwania mandatów do Sejmiku powiatowego. Wcześniejsze rozwiązanie Sejmiku ziemskiego może zarządzić minister spraw wewnętrznych, po wysłuchaniu Prezydenta ziemi; nowe wybory mają być przeprowadzone najdalej do 8 tygodni.

Sejmik ziemski jest ciałem uchwalającym i kontrolującym. W szczególności należy do niego zarząd gospodarczy ziemi, uchwalanie budżetu i załatwianie zamknięć rachunkowych, tudzież uchwalanie pożyczek i dodatków do podatków w granicach ustaw. Sejmik ziemski ma głos w wykonywaniu kontroli nad powiatami, okręgami gminnymi i gminami, dalej w sprawach dobroczynności publicznej, kultury, w sprawach szkolnych, drogowych, targowych, sanitarnych, pośrednictwa pracy i podatkowych. Zakres działania

Sejmiku ziemskiego w wyliczonych sprawach określają bliżej ustawy.

Zwyczajne posiedzenia Sejmiku ziemskiego odbywają się w pierwszej połowie lutego, maja, sierpnia i listopada; nadzwyczajne posiedzenia zwołuje się w miarę potrzeby, a także na żądanie Prezydenta ziemi lub na pisemne żądanie $\frac{2}{3}$ członków Sejmiku ziemskiego. Na pisemne żądanie Rady ziemskiej, opartej na uchwale, powziętej w obecności najmniej 7 członków, większością przynajmniej 6 głosów, winien Prezydent ziemi zażądać zwołania Sejmiku ziemskiego na nadzwyczajne posiedzenie. Nad zwołaniem zwyczajnych posiedzeń Sejmiku ziemskiego w przepisany czas czuwa Prezydent ziemi.

Uchwały zapadają zwyczajną większością głosów.

Sejmik ziemski ze swego grona wybiera zwyczajną większością głosów Marszałka ziemi i Wicemarszałka ziemi. Marszałek ziemi względnie w jego zastępstwie Wicemarszałek ziemi przygotowuje, zwołuje i przewodniczy posiedzeniom Sejmiku ziemskiego, tudzież zarządza, co należy, w przedmiocie spowodowania wykonania uchwał Sejmiku ziem. Urząd Marszałka ziemi i Wicemarszałka ziemi jest bezpłatny.

Marszałek ziemi względnie Wicemarszałek ziemi winien zawiesić uchwały Sejm. ziem., jeżeli sprzeciwiają się ustawom lub przekraczają zakres działania Sejm. ziem., a to już to z własnego zarządzenia, już też na żądanie Prezydenta ziemi. Sprawę jednak należy przesłać bezzwłocznie za pośrednictwem Prezydenta ziemi do rozstrzygnięcia Ministrowi spraw wewnętrznych, w razie zaś, jeżeli zawieszenie nastąpiło już po posiedzeniu Sejm. ziem., podać to do jego wiadomości na najbliższym posiedzeniu.

Ad b). Rada ziemska składa się z 9 członków, których wybiera Sejmik ziemski, już to ze swego grona, już też z poza niego, byleby wybrani mieli warunki wejścia w skład Sejm. ziem., przepisane ustawą. Członkowie Rady ziemskiej noszą tytuł Radców ziemskich.

Przewodniczącym Rady ziemskiej jest Prezydent ziemi.

Radcy ziemscy składają do rąk Prezydenta ziemi przysięgę na wierność Najwyższej Władzy Państwowej, na przestrzeganie

ustaw, na sumienne, pilne, wierne i uczciwe pełnienie obowiązków urzędowych, tudzież na zachowywanie tajemnicy urzędowej.

Rada ziemska:

a) jest władzą wykonawczą ziemi, z wyjątkiem spraw, wyraźnie zastrzeżonych wyłącznemu zakresowi działania Prezydenta ziemi;

b) załatwia sprawy zwykłego zarządu majątkiem ziemskim, tudzież kieruje i zawiaduje zakładami ziemskimi, a nadzoruje zakłady ziemskie, mające własny zarząd;

c) rozciąga nadzór nad niższymi władzami;

d) jest rekursową komisją dyscyplinarną dla urzędników powiatowych (z wyjątkiem Starosty pow.) i dla urzędników niższych władz;

e) jest komisją dyscyplinarną dla Starostów pow. i dla urzędników ziemskich, z wyjątkiem Prezydenta ziemi i Wiceprezydenta ziemi; orzeczenia Rady ziem., jako rekursowej komisji dyscyplinarnej, wymagają zatwierdzenia przez Ministra spraw wewnętrznych; rekursy od orzeczeń Rady ziem., jako komisji dyscyplinarnej I. instancji, rozstrzyga komisja dyscyplinarna w Ministerstwie spraw wewnętrznych, wyznaczona przez Ministra spraw wewnętrznych;

f) rozstrzyga rekursy od orzeczeń karnych, wydanych przez Starostów pow. łącznie z ławnikami pow. w drugiej i ostatniej instancji;

g) przeprowadza rozkład podatków na powiaty.

Poza tem Rada ziemska:

a) wzmocniona przedstawicielami opodatkowanych, spełnia zadania rekursowych Ziemskich komisji podatkowych dla podatków bezpośrednich; liczbę przedstawicieli opodatkowanych i sposób ich powołania, tudzież zakres działania komisji podatkowych określają ustawy; obowiązki referenta pełni fachowy urzędnik, wyznaczony przez Prezydenta ziemi;

b) wzmocniona przedstawicielami wyznań i szkolnictwa, tworzy Ziemską Radę szkolną; liczbę tych przedstawicieli i sposób ich powołania, tudzież zakres działania Ziemskiej Rady szkol-

nej określają ustawy; obowiązki referenta pełni fachowy urzędnik, wyznaczony przez Prezydenta ziemi.

Prezydent ziemi przygotowuje, zwołuje i przewodniczy posiedzeniom Rady ziem., tudzież przeprowadza powzięte uchwały. Prezydent ziemi winien zawiesić uchwały Rady ziem. w tych samych wypadkach, w których mają być zawieszone uchwały Sejmu ziem., ma jednak obowiązek przedłożyć sprawę bezzwłocznie Ministrowi spraw wewnętrznych do rozstrzygnięcia.

Urząd Radców ziemskich trwa lat 6, względnie aż do rozwiązania Sejm. ziem., w każdym jednak razie aż do objęcia urzędowania przez nową Radę ziemską. Wynagrodzenie Radców ziemskich ustanawia Minister spraw wewnętrznych rozporządzeniem w granicach prawnie przyzwolonych środków.

Posiedzenia nie są jawne i odbywają się w miarę potrzeby. Referaty na posiedzenia przydziela Prezydent ziemi; referować mogą albo Radey ziemscy, albo urzędnicy, wyznaczeni przez Prezydenta ziemi. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów.

Ad c). Prezydent ziemi jest wyższym, kwalifikowanym urzędnikiem, z wykształceniem prawniczym, mianowanym przez Najwyższą Władzę Państwa, na wniosek Ministra spraw wewnętrznych. Zastępuje go Wiceprezydent ziemi.

Prezydent ziemi kieruje Urzędem ziemskim, jest przewodniczącym Rady ziemskiej, Rady szkolnej ziemskiej i ziemskich komisji dla podatków bezpośrednich, tudzież odpowiada za całe urzędowanie w podległym mu urzędzie ziemskim. Pod względem dyscyplinarnym podlega Prezydent ziemi i Wiceprezydent ziemi komisji dyscyplinarnej w Ministerstwie spraw wewnętrznych, wyznaczonej przez Ministra spraw wewnętrznych, od której służy rekurs do Rady ministrów.

Zakres działania Prezydenta ziemi jest dwojaki:

- 1) wyłącznie mu zastrzeżony zakres działania i
- 2) zakres działania w Radzie ziemskiej.

Do wyłącznego zakresu działania Prezydenta ziemi należy:

- a) kierownictwo policyj w ziemi;
- b) nadzór nad prasą, stowarzyszeniami, teatrami i widowiskami;

- c) sprawy paszportowe i wogóle policya obcych;
- d) sprawy rekrutacyi i uruchomienia wojsk;
- e) zarządzenie środków, celem utrzymania lub przywrócenia pokoju, bezpieczeństwa, albo w celu wykonania ustawy;
- f) zarządzenia dla zapobieżenia uszkodzeniom osób i mienia;
- g) czuwanie nad tem, by Rady gminne i miejskie, Wydziały gminne i miejskie, Sejmiki powiatowe i Wydziały powiatowe, Sejmik ziemski i Rada ziemska nie przekraczały swego zakresu działania i nie postanawiały uchwał, przeciwnych obowiązującym przepisom;

h) należyte ogłaszanie ustaw i rozporządzeń, przeznaczonych do ogłoszenia, według przepisów i otrzymanych wyższych zleceń;

i) kierownictwo administracyi podatków bezpośrednich, z ograniczeniami, przewidzianymi w ustawach;

j) kierownictwo administracyi szkolnej z ograniczeniami w ustawach;

k) rozstrzyganie w II. i ostatniej instancyi rekursów od orzeczeń i rozstrzygnięć, wydanych przez Starostów pow., w sprawach, zastrzeżonych ich wyłącznemu zakresowi działania;

l) sprawy, powierzone jego wyłącznemu zakresowi przez wyższe władze lub z mocy osobnych ustaw.

Do zakresu działania Prezydenta ziemi w Radzie ziemskiej należy:

1) Rozstrzyganie w II. i ostatniej instancyi orzeczeń karnych, wydanych przez Starostów powiatowych łącznie z ławnikami powiatowymi;

2) Rozstrzyganie w II. i ostatniej instancyi rozstrzygnięć, wydanych przez Wydział powiatowy w sprawach, wyjętych z pod kompetencyi sądów administracyjnych.

3) Sprawy, powierzone Radzie ziemskiej przez osobne ustawy i przez wyższe władze.

Szefowie Wydziałów Urzędu ziemskiego uczestniczą w obradach Rady ziemskiej z głosem stanowczym w tych sprawach, które należą do ich wydziałów; do obrad nad innemi sprawami mogą być wezwani przez Prezydenta ziemi, lecz tylko z głosem

doradczym. Uchwały zapadają zwyczajną większością głosów obecnych, mających głos stanowczy. Regulamin Rady ziemskiej wydaje Minister spraw wewnętrznych w granicach obowiązujących ustaw i rozporządzeń.

W sprawach, należących do wyłącznego zakresu działania Prezydenta ziemi, może on zasięgnąć zdania Rady ziemskiej, lecz go jej uchwała nie wiąże.

W sprawach, załatwianych w Radzie ziemskiej, jeżeli w nagłych wypadkach zwłoka grozi niebezpieczeństwem, może Prezydent ziemi wydać potrzebne zarządzenia, lecz ma natychmiast zawiadomić o nich Ministra spraw wewnętrznych i Radę ziemską, tudzież uchwałę tej ostatniej przesłać bezzwłocznie Ministrowi spraw wewnętrznych.

Prezydent ziemi może Radeów ziemskich przynaglić do należytego wykonywania urzędu upomnieniem i grzywnami w ustawowym wymiarze, względnie przedłożyć sprawę Ministrowi spraw wewnętrznych, który po przeprowadzonym dochodzeniu może w razie grubego lub powtarzającego się zaniedbywania zawiesić Radę ziemskiego w urzędowaniu i zawiadomić o tem Marszałka ziemi za pośrednictwem Prezydenta ziemi. Zawieszenie może być czasowe lub trwałe; w pierwszym wypadku powołuje się zastępcę na czas zawieszenia, w drugim zaś na czas aż do objęcia urzędowania przez nowego członka Rady ziemskiej, którego wybór ma się odbyć na najbliższem posiedzeniu Sejmiku ziemskiego. Trwałe zawieszony w urzędowaniu członek Rady ziemskiej nie może być ponownie wybrany Radcą ziemskim ani w ciągu bieżącego, ani bezpośrednio następującego sześciolecia.

Urzędnicy urzędu ziemskiego nie mogą być członkami ani Rad gminnych względnie miejskich, ani Wydziałów i Sejmików powiatowych, ani też Sejmiku ziemskiego w Ziemi swego urzędowania.

B) Kasztelania.

Miasta kasztelańskie są wyjęte ze związku okręgowego, powiatowego i ziemskiego.

Zarząd Kasztelanii należy do:

- a) Rady kasztelańskiej i
- b) Kasztelana.

Ad a): Rada kasztelańska wychodzi z wyboru Rady miejskiej i składa się z 12 członków i 6 zastępców. Sposób przeprowadzenia wyborów określa ordynacya wyborcza.

Członkowie Rady kasztelańskiej noszą tytuł Radców kasztelańskich.

Przewodniczącym Rady kasztelańskiej jest Kasztelan.

Radcy kasztelańscy składają do rąk Kasztelana przysięgę na wierność Najwyższej Władzy Państwa, na przestrzeganie ustaw, na sumienne, pilne, wierne i uczciwe pełnienie obowiązków urzędowych, tudzież na zachowywanie tajemnicy urzędowej.

Rada kasztelańska:

a) jest władzą wykonawczą Kasztelanii, z wyjątkiem spraw, zastrzeżonych wyłącznemu zakresowi Kasztelana;

b) rozciąga nadzór nad niższymi władzami;

c) załatwia sprawy, należące do policyi miejscowej, z wyjątkiem orzecznictwa karnego w I. instancyi;

d) rozstrzyga rekursy w II. i ostatniej instancyi przeciwko orzeczeniom karnym w sprawach policyi miejscowej, wydanym przez starostę grodzkiego;

e) współdziała w wykonywaniu orzecznictwa karnego za pośrednictwem ławników kasztelańskich w sprawach, nie należących ani do wyłącznego zakresu działania kasztelana, ani do spraw policyi miejscowej, w sprawach zaś policyi miejscowej orzeka ostatecznie co do zaczępionych orzeczeń karnych starosty grodzkiego (por. wyżej d);

f) załatwia sprawy, należące z mocy ustaw do zakresu działania starostw powiatowych i urzędów ziemskich, tudzież sprawy, powierzone Kasztelanii przez osobne ustawy lub przez wyższe władze;

g) jest władzą dyscyplinarną dla urzędników kasztelańskich, z wyjątkiem kasztelana, podkasztelaniego i starosty grodzkiego, tudzież dla urzędników niższych władz; rekursy przeciwko orzeczeniom Rady kasztelańskiej, wydanym w tym charakterze,

rozstrzyga komisya dyscyplinarna w ministerstwie spraw wewnętrznych, wyznaczona przez ministra spraw wewnętrznych;

h) wzmocniona przedstawicielami opodatkowanych, spełnia zadania kasztelańskich komisji podatkowych dla podatków bezpośrednich; przeciwko jej rozstrzygnięciom w tym charakterze służy skarga odwoławcza do Koronnego Trybunału administracyjnego, który wyrokuje ostatecznie;

i) wzmocniona przedstawicielami wyznań i szkolnictwa, tworzy kasztelańską Radę szkolną; rekursy od niej idą do Ministerstwa oświaty, jako ostatecznej instancji.

Ad h) i i). Liczbę przedstawicieli opodatkowanych, względnie przedstawicieli wyznań i szkolnictwa, sposób ich powołania i zakres działania kasztelańskich komisji dla podatków bezpośrednich, względnie kasztelańskiej Rady szkolnej, określają ustawy; obowiązki referentów pełnią fachowi urzędnicy, wyznaczeni przez kasztelana.

Urząd radców kasztelańskich trwa lat 6, bez względu na ewentualny upływ mandatu do Rady miejskiej. Rada kasztelańska urzęduje aż do objęcia urzędowania przez nową Radę kasztelańską. O rodzaju i wysokości wynagrodzenia radców kasztelańskich, tudzież ławników kasztelańskich stanowi minister spraw wewnętrznych, po wysłuchaniu kasztelana, w granicach prawnie przyzwolonych środków pieniężnych. Posiedzenia nie są jawne i odbywają się w miarę potrzeby. Referaty na posiedzenia przydziela kasztelan; referować mogą albo radcy kasztelańscy, albo urzędnicy, wyznaczeni przez kasztelana. Uchwały zapadają zwyczajną większością głosów.

Kasztelan przygotowuje, zwołuje i przewodniczy posiedzeniom Rady kasztelańskiej, tudzież przeprowadza powzięte uchwały. Kasztelan winien zawiesić uchwały Rady kasztelańskiej, jeżeli sprzeciwiają się uchwałom lub przekraczają jej zakres działania, ma jednak obowiązek przedłożyć sprawę bezzwłocznie ministrowi spraw wewnętrznych do rozstrzygnięcia.

Ad b): Kasztelan jest wyższym, kwalifikowanym urzędnikiem, z wykształceniem prawniczym, mianowanym przez Najwyż-

szą Władzę Państwa na wniosek ministra spraw wewnętrznych. Zastępuje go podkasztelani.

Kasztelan kieruje Urzędem kasztelańskim, jest przewodniczącym Rady kasztelańskiej, kasztelańskiej Rady szkolnej i kasztelańskich komisji dla podatków bezpośrednich, tudzież odpowiada za całe urządowanie w podległym mu Urzędzie kasztelańskim. Pod względem dyscyplinarnym podlega kasztelan, tudzież jego zastępcy, podkasztelani i starosta grodzki, komisji dyscyplinarnej w ministerstwie spraw wewnętrznych, wyznaczonej przez ministra spraw wewnętrznych.

Zakres działania kasztelana jest trojaki:

1. wyłącznie mu zastrzeżony zakres działania;
2. zakres działania łącznie z ławnikami kasztelańskimi;
3. zakres działania w Radzie kasztelańskiej.

ad 1. Do wyłącznego zakresu działania kasztelana należą w obrębie kasztelanii te same sprawy, które w obrębie ziemi przysługują prezydentowi ziemi we wyłącznie zastrzeżonym mu zakresie działania z tą oczywista zmianą, że czuwanie kasztelana nad nieprzekraczaniem zakresu działania i nad niepostanawianiem uchwał, przeciwnych obowiązującym przepisom, odnosi się do Rady kasztelańskiej i do Rady miejskiej.

ad 2. Do zakresu działania kasztelana z dwoma ławnikami kasztelańskimi, przybranymi z łona Rady kasztelańskiej, należy orzecznictwo karne w I. instancji w sprawach, nie należących ani do spraw, zastrzeżonych wyłącznemu zakresowi działania kasztelana, ani do spraw policyi miejscowej. Sposób powoływania ławników kasztelańskich i grodzkich określa regulamin Rady kasztelańskiej, wydany przez ministra spraw wewnętrznych. Kasztelan może z grona wyższych urzędników Urzędu kasztelańskiego delegować zastępców do wykonywania tego orzecznictwa w jego imieniu; może też utworzyć więcej komisji do wykonywania powyższego orzecznictwa.

ad 3. Wszystkie inne sprawy, należące do zakresu działania Urzędu kasztelańskiego, są załatwiane w Radzie kasztelańskiej, pod przewodnictwem kasztelana według regulaminu, wydanego

przez ministra spraw wewnętrznych w granicach obowiązujących ustaw i rozporządzeń.

W sprawach, należących do własnego zakresu kasztelana, może on zasięgnąć zdania Rady kasztelańskiej, lecz go jej uchwała nie wiąże.

W zakresie spraw, załatwianych w Radzie kasztelańskiej, jeżeli w nagłych wypadkach zwłoka grozi niebezpieczeństwem, może kasztelan wydać potrzebne zarządzenia, lecz pod zastrzeżeniami, przewidzianymi w takich wypadkach dla prezydenta ziemi.

Celem przynaglenia radców kasztelańskich do należytego wykonywania urzędu służą kasztelanowi, względnie ministrowi spraw wewnętrznych te same środki i w tym samym zakresie, które służą pod tym względem prezydentowi ziemi względnie ministrowi spraw wewnętrznych wobec radców ziemskich.

O czasowem lub trwałem zawieszeniu radcy kasztelańskiego w urzędowaniu zawiadamia minister spraw wewnętrznych prezydenta miasta za pośrednictwem kasztelana.

Szefom wydziałów Urzędu kasztelańskiego służą na obradach Rady kasztelańskiej te same prawa, jakie mają szefowie wydziałów Urzędu ziemskiego na obradach Rady ziemskiej.

Urzędnicy Urzędu kasztelańskiego nie mogą być członkami Rady miejskiej w obrębie kasztelanii swego urzędowania.

Drugi zastępca kasztelana nosi tytuł starosty grodzkiego i kieruje w Urzędzie kasztelańskim wydziałem bezpieczeństwa publicznego. Starosta grodzki podlega bezpośrednio kasztelanowi. Starosta grodzki, względnie wyznaczeni przez niego zastępcy z pośród podwładnych mu urzędników sprawują orzecznictwo karne w sprawach policyi miejscowej w I. instancji. Instrukcyę służbową wydaje dla starosty grodzkiego minister spraw wewnętrznych w granicach obowiązujących ustaw i rozporządzeń, po wysłuchaniu kasztelana.

IV. MINISTERSTWA.

Centralny zarząd administracyi spoczywa w rękach ministerstw, na czele których stoją ministrowie, mianowani przez Najwyższą Władzę Państwową na wniosek prezydenta ministrów.

Ustawy ustanawiają zakres działania Rady ministrów, tudzież liczbę i zakres działania poszczególnych ministerstw.

Ustawy ustalają i określają odpowiedzialność ministrów także za działania i zaniedbania podwładnych im organów administracyjnych. Ministrowie kierują, nadzorują i wykonują dyscyplinę nad podwładnymi im organami administracyjnymi:

a) w zwykłym toku urzędowania i przez zarządzanie peryodycznych inspekcji;

b) przez wdrażanie dochodzeń dyscyplinarnych, tudzież przez badanie śledztw dyscyplinarnych, przeprowadzanych przez komisye dyscyplinarne I. i II. instancyi;

c) przez wydawanie w granicach ustaw instrukcji służbowych ogólnych i szczegółowych i nadzorowanie ich ścisłego wykonywania przez podwładne organa administracyjne.

Dla powyższych celów będą ustanowieni inspektorowie ministeryalni, którzy będą stale objeżdżać przydzielone im okręgi służbowe, wpływać na jednolitość administracyi i składać sprawozdania ministerstwom wraz z wnioskami

II.

POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE.

A) Tok instancyi.

1. Orzecznictwo karne.

a) W sprawach policyi miejscowej: w I. instancyi orzekają naczelnicy okręgowi, względnie naczelnicy miasta, w miastach kasztelańskich starosta grodzki, względnie jego zastępca. Rekursy od orzeczeń karnych, wydanych w tych sprawach przez naczelników okręgowych względnie naczelników miasta, rozstrzyga w II. i ostatniej instancyi właściwy starosta powiatowy z 2 ławnikami powiatowymi.

Rekursy od orzeczeń karnych, wydanych w sprawach policyi miejscowej przez starostę grodzkiego, rozstrzyga w II. i ostatniej instancyi właściwa Rada kasztelańska.

b) W sprawach, zastrzeżonych wyłącznemu zakresowi działania starosty powiatowego, wydaje orzeczenia karne w I. instancji starosta powiatowy; rekursy przeciwko tym orzeczeniom rozstrzyga w II. i ostatniej instancji prezydent ziemi.

W kasztelaniach orzeka w sprawach, zastrzeżonych wyłącznemu zakresowi działania kasztelana, w I. instancji kasztelan, w II. i ostatniej instancji minister spraw wewnętrznych.

W sprawach, zastrzeżonych wyłącznemu zakresowi działania prezydenta ziemi, orzeka w I. instancji prezydent ziemi, w II. i ostatniej instancji minister spraw wewnętrznych.

c) W innych sprawach:

W sprawach zakresu działania starostwa powiatowego wydaje orzeczenie karne w I. instancji starosta powiatowy z 2 ławnikami powiatowymi, w II. i ostatniej instancji Rada ziemską.

W kasztelaniach w sprawach zakresu działania Urzędu kasztelańskiego orzeka w I. instancji kasztelan, względnie jego zastępca z 2 ławnikami kasztelańskimi, w II. i ostatniej instancji minister spraw wewnętrznych.

W sprawach, należących w I. instancji do zakresu działania Urzędu ziemskiego, wydaje orzeczenie karne w I. instancji właściwy starosta powiatowy z 2 ławnikami powiatowymi, a Rada ziemską w II. i ostatniej instancji.

2. Orzecznictwo niekarne.

a) Sprawy, wyjęte z pod sądownictwa administracyjnego:

W sprawach, zastrzeżonych wyłącznemu zakresowi działania starosty powiatowego, rozstrzyga w I. instancji starosta powiatowy, w II. i ostatniej instancji prezydent ziemi. W innych sprawach zakresu działania starostwa powiatowego rozstrzyga w I. instancji Wydział powiatowy, w II. i ostatniej instancji prezydent ziemi.

W sprawach, zastrzeżonych wyłącznemu zakresowi działania prezydenta ziemi względnie kasztelana, rozstrzyga w I. in-

stancyi prezydent ziemi, względnie kasztelan, w II. i ostatniej instancyi to ministerstwo, do którego zakresu działania należy odnośna sprawa. W innych sprawach zakresu działania Urzędu ziemskiego, względnie Urzędu kasztelańskiego wydaje rozstrzygnięcie w I. instancyi Rada ziemska pod przewodnictwem prezydenta ziemi, względnie Rada kasztelańska pod przewodnictwem kasztelana, w II. zaś i ostatniej instancyi to ministerstwo, do którego kompetencyi należy odnośna sprawa.

b) Sprawy, podpadające pod kompetencyę sądów administracyjnych:

Skarga odwoławcza przeciwko rozstrzygnięciom Wydziału powiatowego, pod przewodnictwem starosty powiatowego, wydanym w I. instancyi, służy do Ziemskiego Sądu administracyjnego, który wyrokuje ostatecznie; rewizya do Koronnego Trybunału administracyjnego może być wniesiona tylko w wypadkach i pod warunkami, przewidzianymi ustawą i musi być podpisana przez adwokata. •

Skarga odwoławcza przeciwko rozstrzygnięciom, wydanym w I. instancyi przez Radę ziemską pod przewodnictwem prezydenta ziemi, względnie przez Radę kasztelańską pod przewodnictwem kasztelana służy do Koronnego Trybunału administracyjnego, który wyrokuje ostatecznie.

B) ZASADY POSTĘPOWANIA.

1. Orzecznictwo karne.

Postępowanie jest ustne i sumaryczne. Istotne momenta rozprawy i wydane orzeczenie wpisuje się do przepisanego rejestru karnego. W razie nieusprawiedliwionego niejawienia się obwinionego na ponowne wezwanie może być wydane zaoczne orzeczenie karne.

W sprawach policyi miejscowej wydaje się osąd na podstawie urzędowego stwierdzenia przekroczenia. Osąd staje się prawomocnym, jeżeli ukarany w ciągu 3 dni po dniu, następującym po doręczeniu, nie wniesie umotywowanego przedstawienia. Orzeka-

jąca władza może po zbadaniu przedstawienia zmienić swój osąd karny w myśl prośby strony, albo w ciągu 8 dni prześle przedstawienie skazanego, jako rekurs, do właściwej wyższej władzy. W innych sprawach administracyjno-karnych rekurs ma być wniesiony w ciągu 7 dni, licząc od dnia, następującego po doręczeniu. Rekurs wstrzymuje wykonanie kary, z wyjątkiem wypadków, ściśle określonych w szczegółowych ustawach. O prawie zniesienia lub darowania kary w drodze łaski stanowi ustawa.

2. Orzecznictwo niekarne.

Postępowanie jest protokolarne. Jeżeli rozstrzygnięcie wydaje Wydział powiatowy, Rada ziemska lub Rada kasztelańska, wyznaczony referent przedstawia na posiedzeniu stan faktyczny i prawny na podstawie aktów, przesłuchania stron i innych środków dowodowych, oraz stawia wnioski. Władza orzekająca może zarządzić uzupełnienie dochodzeń przez referenta z ewentualnem wyznaczeniem mu do tego terminu lub też przesłuchanie stron na jednym z następnych posiedzeń, może również zarządzić oględziny na miejscu.

Rekurs do wyższej instancji administracyjnej, względnie skarga odwoławcza do sądu administracyjnego mają być wniesione w ciągu 14 dni, licząc od dnia, następującego po doręczeniu. Dla wniesienia rewizji do Koronnego Trybunału administracyjnego obowiązuje termin 30 dni, licząc od dnia, następującego po doręczeniu.

III.

SĄDOWNICTWO ADMINISTRACYJNE.

Z pod kompetencji sądów administracyjnych są wyjęte:

- a) sprawy, należące do zwyczajnych sądów;
- b) sprawy, w których władze administracyjne są uprawnione postępować wedle swobodnego uznania;

e) zażalenia przeciwko mianowaniom na publiczne urzędy i służby, z wyjątkiem praw prezenty wszelkiego rodzaju;

d) sprawy dyscyplinarne;

e) administracyjne orzeczenia karne;

f) sprawy, zastrzeżone wyłącznemu zakresowi działania ministrów, prezydentów ziemi, kasztelanów i starostów powiatowych;

g) sprawy policyi miejscowej.

Sądy administracyjne są następujące:

A) Ziemskie Sądy administracyjne.

B) Koronny Trybunał administracyjny.

Ad A) Ziemski Sąd administracyjny urzęduje w każdej siedzibie urzędowej prezydenta ziemi. Na czele stoi prezydent Ziemskiego Sądu administracyjnego, mianowany przez Najwyższą Władzę Państwa na wniosek ministra sprawiedliwości i ministra spraw wewnętrznych. Członków Ziemskiego Sądu administracyjnego mianuje: minister sprawiedliwości w $\frac{1}{3}$ z pośród osób, mających kwalifikację na urząd sędziowski, minister spraw wewnętrznych w $\frac{1}{3}$ z pośród urzędników administracyjnych z wykształceniem prawniczym, wreszcie prezydent ministrów w $\frac{1}{3}$ na przedstawienie właściwego Sejmiku ziemskiego z pośród osób, mających przynajmniej egzamin dojrzałości szkół średnich, a nie należących do stanu sędziowskiego, ani nie będących urzędnikami administracyjnymi, ani też nie należących do składu dotyczącego Sejmiku ziemskiego. Do prezydenta i członków Ziemskiego Sądu administracyjnego stosują się przepisy ustawy o niezawisłości sędziowskiej. O wynagrodzeniu sędziów, nie będących urzędnikami publicznymi, stanowi ustawa.

Ziemski Sąd administracyjny orzeka w składzie 3 członków, z których 1 musi mieć kwalifikację na urząd sędziowski, 1 musi być urzędnikiem administracyjnym z wykształceniem prawniczym, a 1 ma być z pośród członków Sądu, mianowanych przez prezydenta ministrów. Przewodniczący rozprawy musi mieć przepisane uzdolnienie na urząd sędziowski, albo na urząd administracyjny z wykształceniem prawniczym. W sprawach podatkowych

zasiada przy rozprawie 1 członek, mający fachowe wykształcenie w dziedzinie ustawodawstwa skarbowego.

Skład senatów orzekających i rozdział spraw zarządza prezydent Ziemskiego Sądu administracyjnego. Postępowanie określa osobna ustawa. Sąd ma z urzędu przestrzegać swej właściwości i działa tylko na wezwanie stron.

Do zakresu działania Ziemskiego Sądu administracyjnego należy rozpatrywanie skarg przeciwko rozstrzygnięciom administracyjnym, wydanym przez Wydział powiatowy, pod przewodnictwem starosty powiatowego. Sąd może zarządzić uzupełnienie stanu faktycznego i przesłuchanie stron, tudzież zastosować środki dowodowe według ustawy o postępowaniu. Ziemski Sąd administracyjny zaczepione rozstrzygnięcie władzy administracyjnej wyrokiem albo zatwierdza, albo zmienia. Wyroki wydaje w imieniu Naczelnej Władzy Państwa.

Rewizya przeciwko wyrokom Ziemskiego Sądu administracyjnego może być wniesiona do K. T. A. tylko w wypadkach i pod warunkami, przewidzianymi ustawą i musi być podpisana przez adwokata.

Ad B). Koronny Trybunał administracyjny składa się z prezydenta Koronnego Trybunału administracyjnego, wiceprezydenta K. T. A. i odpowiedniej liczby radców K. T. A., mianowanych przez Naczelną Władzę Państwa na wniosek Rady ministrów. Połowa członków K. T. A. musi mieć kwalifikacye na urząd sędziowski, a wogóle wszyscy członkowie K. T. A. mają posiadać wykształcenie prawnicze. Do członków K. T. A. stosuje się ustawa o niezawisłości sędziowskiej; zresztą są traktowani według przepisów dla sędziów.

Skład senatów orzekających i prezydentów senatu wyznacza prezydent K. T. A., który zarządza także rozdział spraw. Sąd przestrzega z urzędu swej właściwości; może zarządzić uzupełnienie stanu faktycznego i przesłuchanie stron, tudzież zastosować środki dowodowe według ustawy o postępowaniu. K. T. A. zaczepione rozstrzygnięcie władzy administracyjnej wyrokiem albo zatwierdza, albo zmienia. Wyroki wydaje w imieniu Naczelnej Władzy Państwa.

Do zakresu działania K. T. A. należy:

1) Rozpatrywanie skarg przeciwko rozstrzygnięciom administracyjnym, wydanym w I. instancji administracyjnej przez Radę ziemską, pod przewodnictwem prezydenta ziemi lub przez Radę kasztelańską, pod przewodnictwem kasztelana. W tych sprawach K. T. A. orzeka w senatach z 3 członków, z których 1 przewodniczy. Przy sprawach podatkowych winien zasiadać w senacie 1 członek z fachowem wykształceniem w dziedzinie ustawodawstwa skarbowego.

2) Rozpatrywanie rewizji, wniesionych przeciwko wyrokom Ziemskich Sądów administracyjnych. W tych sprawach K. T. A. orzeka w senatach, złożonych z 4 członków senatu i przewodniczącego. Przy sprawach podatkowych ma zasiadać 2 członków z fachowem wykształceniem w dziedzinie ustawodawstwa skarbowego.

W obu powyższych rodzajach spraw (punkty 1—2) K. T. A. działa tylko na wezwanie stron, a jeżeli skarżący zgłosił w swej skardze równocześnie pretensję prawnoprywatną w myśl przepisów o odpowiedzialności prywatnoprawnej organów administracyjnych, sprawę sędzi się w senacie o składzie, przewidzianym dla takich wypadków wspomnianą ustawą o odpowiedzialności organów administracyjnych.

3) Jeżeli strona sędzi, że orzeczenie lub rozstrzygnięcie władzy administracyjnej nawet w sprawie, wyłączonej z pod kompetencji sądownictwa administracyjnego, jest naruszeniem ustawy, to może po wyczerpaniu instancji administracyjnych wnieść skargę przeciwko ostatecznemu orzeczeniu lub rozstrzygnięciu władzy administracyjnej, podpisaną przez adwokata, wprost do K. T. A., a to w ciągu dni 60, licząc od dnia, następującego po dniu doręczenia zaskarżonego orzeczenia lub rozstrzygnięcia. Szczegółowa ustawa może niektóre sprawy wyłączyć z pod zaskarżalności w K. T. A.

Wniesienie skargi do K. T. A. wstrzymuje wykonanie zaskarżonego orzeczenia lub rozstrzygnięcia administracyjnego. K. T. A. traktuje taką skargę, jak każdą inną, lecz orzeka we wzmożonym senacie, złożonym z 6 członków i przewodniczą-

cego. Przynajmniej połowa senatu i przewodniczący muszą mieć kwalifikacye na urząd sędziowski; przy naruszeniu ustaw podatkowych i innych skarbowych zasiada w senacie 2 członków z fachowem wykształceniem w dziedzinie ustawodawstwa skarbowego. W razie lekkomyślnego lub grubego niedbalstwa, albo w razie znamion pieniactwa może K. T. A. ukarać adwokata, który podpisał skargę, grzywną względnie aresztem w ustawowym wymiarze; od takiego orzeczenia niema środka prawnego.

W razie przychylenia się do skargi ma K. T. A. stwierdzić stopień winy, oraz ustalić winnych i zależnie od tego postąpić według przepisów o odpowiedzialności cywilno-prawnej organów administracyjnych, względnie zawiadomić prezydenta ministrów, celem zarządzenia dochodzeń dyscyplinarnych.

K. T. A. może także z własnej inicjatywy wdrożyć dochodzenia administracyjno-sądowe w razie stwierdzenia przy sposobności urzędowania, że orzeczeniem lub rozstrzygnięciem władzy administracyjnej naruszono ustawę. Podobny wniosek może postawić w K. T. A. także Prezydent ministrów i Koronny Prokurator Państwa.

4) Jeżeli w sprawach, wyjętych z pod kompetencji sądownictwa administracyjnego, rekurs, wniesiony do wyższej instancji administracyjnej, nie zostanie załatwiony w ciągu 10 tygodni, wolno stronie wnieść skargę do K. T. A. przeciwko zaczepionemu rekuresem orzeczeniu lub rozstrzygnięciu władzy administracyjnej z obowiązkiem zawiadomienia o tem tej władzy, która wydała zaskarżone orzeczenie względnie rozstrzygnięcie, oraz z obowiązkiem równoczesnego przesłania odpisu skargi władzy administracyjnej, bezpośrednio przełożonej tej władzy, u której zalega niezakończony rekurs. W tym wypadku K. T. A. rozpatruje skargę w senacie o składzie, przewidzianym wyżej pod 3). Niezaskarżalne są te same sprawy, co i w wypadkach naruszenia ustawy (na podstawie ewentualnej osobnej ustawy).

IV.

**PRAWNO - PRYWATNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ ORGANÓW
ADMINISTRACYJNYCH.**

Jeżeli któryś z organów administracyjnych w wykonywaniu swej urzędowej działalności dopuścił się wobec strony naruszenia prawa przez przekroczenie swego urzędowego obowiązku i przez to wyrządził jej szkodę, to strona może domagać się wynagrodzenia szkody od winnego i od państwa.

Kompetentne do wyrokowania w I. instancji są sądy administracyjne w senatach, z 4 członków i przewodniczącego, przy czem przewodniczący i 2 członkowie senatu muszą mieć kwalifikacje na urząd sędziowski; przy sprawach podatkowych zasiada 1 członek senatu z fachowem wykształceniem w dziedzinie ustawodawstwa skarbowego.

Jeżeli sprawa należy do kompetencji sądów administracyjnych, to strona winna swoją pretensję prawno-prywatną zgłosić odrazu w skardze przeciwko rozstrzygnięciu władzy administracyjnej. Odnośny sąd administracyjny orzeka w swoim wyroku równocześnie także w przedmiocie zgłoszonej pretensji prawno-prywatnej. Od wyroku Ziemskiego Sądu administracyjnego co do wymienionej pretensji prawno-prywatnej służy stronie rekurs do Koronnego Trybunału administracyjnego. Jeżeli w I. instancji orzeka Koronny Trybunał administracyjny, rekurs jego wyroku co do pretensji prawno-prywatnej służy do Najwyższego Trybunału.

Jeżeli sprawa nie podpada pod kompetencję sądów administracyjnych, to wówczas strona po uzyskaniu ostatecznego orzeczenia lub rozstrzygnięcia władzy administracyjnej może wnieść skargę w przedmiocie swej pretensji prawno-prywatnej do Koronnego Trybunału administracyjnego. Rekurs przeciwko jego wyrokowi służy do Najwyższego Trybunału.

Niezaskarżalne według powyższych postanowień są pretensje prawno-prywatne z tytułu orzeczeń lub rozstrzygnięć władz administracyjnych w tych samych sprawach, przy których są niezaskarżalnymi orzeczenia i rozstrzygnięcia władz administracyjnych z powodu naruszenia prawa.

Termina do wnoszenia skargi i rekursów, tudzież postępowanie określa ustawa.

V.

KOŃCOWE UWAGI.

Wypadnie zapytać, o ile przedstawiony zarys urządzenia administracyi w Polsce stara się zapewnić stworzenie rządu jednolitego, sprężystego i sprawiedliwego?

1) Zasadzie jednolitości stara się zadość uczynić przez uniknięcie w administracyi dwoistości władz, rządowych i samorządnych; łączy te dwa czynniki nie tylko w stosunku wzajemnej kontroli i rady, ale i w wykonawczem działaniu administracyjnem.

2) Zasadzie sprężystości przez to:

a) że gminę z wybieranym naczelnikiem gminy zatrzymuje jako jednostkę gospodarczą, zwalniając ją równocześnie od innych obowiązków, przechodzących często jej siły;

b) że na czele wszystkich jednostek administracyjnych, dzierżących władztwo administracyjne, stawia mianowanych naczelników;

c) że wyczerpuje administracyjne instancye w zasadzie już w drugiej instancyi;

d) że zapobiega przewlekłemu załatwianiu spraw przez władze administracyjne zapomocą posiłkowej kompetencyi sądów administracyjnych po upływie 10 tygodni od wniesienia rekursu do wyższej instancyi administracyjnej;

e) że w sprawach i wypadkach, wymagających szybkiego działania, pozostawia naczelnikom jednostek administracyjnych samodzielność w potrzebnym zakresie.

3) Wreszcie zasadzie stworzenia sprawiedliwego rządu stara się powyższy zarys zadośćuczynić:

a) przez wprowadzenie sądów administracyjnych;

b) przez oddanie (z nielicznymi tylko wyjątkami) nawet spraw, wyjętych z pod kompetencyi sądów administracyjnych,

pod rozpatrywanie przy współudziale czynników obywatelskich, co najmniej w jednej instancji i to, jak n. p. w karnych sprawach ze zakresu policyi miejscowej, w wyższej instancji;

c) przez wprowadzenie takiej równowagi między czynnikiem urzędniczym i czynnikiem obywatelskim, że stwarza obok wspólnego działania także wzajemną kontrolę i wspólną odpowiedzialność;

d) przez umożliwienie zaskarżenia przed sądem administracyjnym wypadków naruszenia prawa przez organa administracyjne i przez wprowadzenie dla nich odpowiedzialności prawnoprywatnej w razie naruszenia prawa, spowodowanego przekroczeniem urzędowego obowiązku i wyrządzeniem przez to stronie szkody. Tylko bowiem zupełnie ściśle przestrzeganie ustaw przez organa administracji publicznej, jako podstawa ich celowej działalności, odpowiada istocie nowożytnego państwa; tylko na tej drodze może administracja publiczna pogodzić interes publiczny z potrzebami ludności i podjąć tym różnorodnym i niełatwym zadaniom, przed jakimi ją stawia dzisiejszy ustrój państwowy, gospodarczy i społeczny. W tem też znaczeniu należy rozumieć słowa wybitnego prawnika francuskiego, Hauriou'a, wypisane w jego systemie prawa administracyjnego, że „le droit est la discipline de la paix sociale“.

